

Lluís Casassas: llavor i fruit de l'ensenyament geogràfic de Catalunya

M. dels Dolors OLIVÉ i VALLÈS

Escola Universitària de Mestres Blanquerna

La descoberta del propi país, resultat del contacte directe per mitjà de l'excursionisme i de conèixer amb la gent, em creava una insatisfacció en no poder interpretar la diversitat de paisatges i de realitats. La nostra generació estava mancada del coneixement de la pròpia terra, i aquesta situació em va impulsar a estudiar geografia a la Universitat de Barcelona.

A la Universitat, després d'haver assistit als dos primers cursos comuns del Pla Maluquer, vaig conèixer el Dr. Lluís Casassas, professor de l'assignatura de Geografia Agrària, al 3r curs, l'any 1974-75.

Les seves classes eren ben interessants, car sabia compaginar la rigorositat científica del discurs amb anècdotes fruit de la seva experiència i del seu contacte amb la gent.

Recordem el seu sentit crític i irònic, com aquell qui no diu res, però havia exposat una situació, una realitat o un problema. Aquest tarannà l'ajudava a expressar-se d'una manera entenedora, puix que la situació política del moment no li permetia manifestar-se obertament; els alumnes, no obstant això, l'havíem entès perfectament, i ens permetia una mica de distensió enmig del discurs.

Era un gran coneixedor i amant del país. Recordem les interessants sortides i excursions a diversos indrets de Catalunya. Eren unes classes constants des del moment de la sortida, a les 7 del matí, fins a l'arribada al vespre a la plaça de la Universitat, i fins i tot dins de l'autocar examinàvem els dossiers on ens situava els llocs de treball amb les dades geogràfiques, històriques i culturals (cal dir que teníem problemes per no poder participar sempre a totes les sortides a causa del gran nombre d'alumnes, cosa que ens obligava a

cedir algunes vegades la plaça de l'autocar a altres companys). En acabar la sortida, fèiem un treball d'aprofundiment d'alguns dels aspectes tractats que més ens interessaven.

Vàrem adquirir el mètode geogràfic, principalment, en els treballs d'investigació que fèiem de llocs diversos de Catalunya: alguns sobre una comarca, com ara el Lluçanès; d'altres sobre un intent de delimitació comarcal, com per exemple la comarca de la Segarra, on cada grup tenia assignada una zona d'investigació.

Durant tres anys vaig ser alumna del Dr. Lluís Casassas i Simó, el mestratge del qual va culminar amb la direcció de la Tesi de Llicenciatura sobre la didàctica de la Geografia: *Una nova visió del Món a l'Escola (estudi dels Països del Tercer Món en els llibres de Text del Cicle Superior d'EGB)*.

Alguns dels seus alumnes volíem continuar estudiant el nostre país, contrastar noves idees i corrents; va ser ell qui ens impulsà, abans d'acabar els nostres estudis, a formar part de la Societat Catalana de Geografia, de la qual ell ha estat president.

Sempre ens ha invitat a participar en els treballs de Geografia, i a aprofundir-hi els nostres coneixements, en aquells llocs visitats durant els cursos acadèmics.

Un altre aspecte significatiu va ser la seva participació en l'Escola d'Estiu, al seu inici, un cop restablerta la Generalitat de Catalunya. S'havia de donar a conèixer el nostre país als ciutadans; primer per mitjà dels mestres, per poder arribar més endavant als més petits. La nostra generació n'estava mancada, d'aquest coneixement. No partíem de la realitat immediata del nostre entorn per arribar a un coneixement del món, passar de l'immediat al llunyà. A primer curs de batxillerat (Pla 1953) estudiàvem Geografia Universal i al segon curs Geografia d'Espanya, on Catalunya es tractava d'una manera molt general. No cal dir com s'estudiava la Geografia, que era completament descriptiva, memorística; malgrat tot, jo hi tenia una certa predilecció.

El Dr. Lluís Casassas va impartir a l'Escola d'Estiu de l'Escola de Mestres Blanquerna, els mesos de juliol dels anys 1978, 1979 i 1980, un curs sobre «L'ensenyament de la Geografia als Països Catalans».

Impulsava el coneixement de la nostra realitat d'una manera molt acurada, i era exigent en tots els aspectes, àdhuc en la presentació dels treballs, on tenia cura de l'expressió i de la correcció escrita en la nostra llengua.

* * *

Els seus ensenyaments han estat profitosos i ens han empès a continuar ensenyant Geografia de Catalunya als nostres alumnes. Abans que la Generalitat de Catalunya introduís el reciclatge de català (COMISSIÓ MIXTA MINISTERI D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA-GENERALITAT DE CATALUNYA. 1978) amb l'assignatura de Cultura Catalana, en la qual s'estudiava Història, Geografia, Cultura popular i Literatura, ja havia iniciat amb els meus alumnes, l'any 1976-77, l'estudi de la Geografia de Catalunya.

Per grups feien treballs sobre municipis i comarques de Catalunya, que podien escollir

lliurement segons els seus interessos (lloc de naixement, d'estiueig, dels seus avantpassats..., o simplement, d'aquesta manera, conèixer espais completament desconeguts del nostre territori).

Durant els meus quinze anys de docència a l'Escola de Mestres, m'ha preocupat el grau de coneixement geogràfic dels nostres alumnes; alguns afirmen que no han estudiat mai Geografia de Catalunya; d'altres ho han oblidat, puix que vénen d'escoles on n'han rebut un ensenyament memorístic poc significatiu.

Els coneixements previs (COLL, C. i altres, 1992) de conceptes i procediments s'han de tenir presents a l'hora de programar les matèries de Geografia i de la seva Didàctica, i és per aquest motiu que a partir del curs 1981-82 vaig passar, el primer dia de classe, una enquesta als alumnes de 2n curs de l'especialitat de Ciències Humanes. Entre altres preguntes es demana: «Si has estudiat Geografia de Catalunya, enumera els temes tractats».

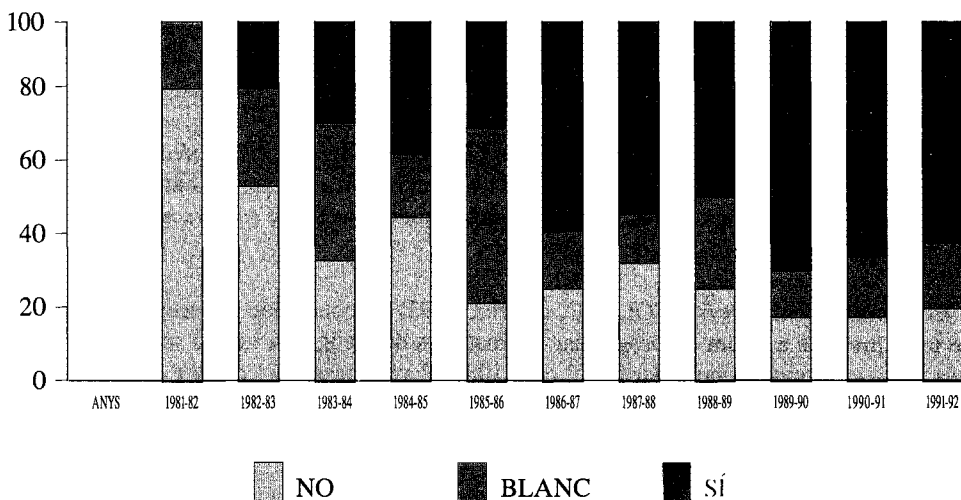
Els resultats obtinguts s'expressen en les taules I, II i III, i s'hi observa que alguns alumnes responen negativament, d'altres no contesten i la resta corresponen a les respostes afirmatives.

Els resultats obtinguts són els següents:

TAULA I
Respostes

Anys	Alumnes	No	%	en blanc	%	Sí	%
1981-82	62	50	81	0	—	12	19
1982-83	51	28	55	13	25	10	20
1983-84	54	17	31	22	41	15	28
1984-85	57	27	47	10	18	20	35
1985-86	56	7	13	35	62	14	25
1986-87	56	11	20	14	25	31	55
1987-88	47	13	28	11	23	23	49
1988-89	50	10	20	18	36	22	44
1989-90	47	6	13	6	13	35	74
1990-91	60	9	15	10	17	41	68
1991-92	35	7	20	6	17	22	63

S'hi inclouen els percentatges per poder veure, en el gràfic l'evolució del coneixement geogràfic.

Les respostes afirmatives s'han desglossat, puix que alguns d'ells posen com a resposta «una mica», referint-se a l'estudi de les comarques (enteses com la llista de comarques amb alguna característica), els rius, el clima, la indústria... D'altres ho han estudiat dins de la Geografia d'Espanya, tal com es reflecteix en la Taula II:

TAULA II
Respostes afirmatives

Anys	Sí	una mica	junt amb Espanya	Total
1981-82	4	4	4	12
1982-83	3	6	1	10
1983-84	7	7	1	15
1984-85	9	8	3	20
1985-86	8	6	0	14
1986-87	15	12	4	31
1987-88	14	7	2	23
1988-89	9	13	0	22
1989-90	11	22	2	35
1990-91	9	31	1	41
1991-92	4	17	1	22

Aquesta és la realitat constatada dels futurs mestres, en qui els continguts geogràfics no estaven prou assolits, malgrat que haguessin fet majoritàriament BUP i COU, i també en molts casos la selectivitat.

La Generalitat de Catalunya ja ha donat les orientacions i els dissenys curriculars per

als ensenyaments primaris i secundaris. Aquests s'han anat introduint als centres educatius, i això justifica el fet que hi hagi un augment d'alumnes els darrers anys que recorden els continguts adquirits de Geografia de Catalunya.

En la Taula III hom pot apreciar els temes estudiats. On s'ha insistit més és en Geografia Física, per després conèixer el fet comarcal. La Geografia Humana sembla que no s'hagi estudiat tant, i caldria esbrinar quins continguts de geografia han vist, puix saben que alguns, observant-ne els dissenys curriculars, en estudiar Geoeconomia han tractat aspectes importants de Geografia de Catalunya.

TAULA III
Continguts de geografia

Anys	Geografia Física	Geografia Humana	Geografia Comarcal
1981-82	12	12	4
1982-83	6	6	4
1983-84	8	3	4
1984-85	20	13	11
1985-86	7	5	4
1986-87	31	20	14
1987-88	13	7	11
1988-89	9	7	13
1989-90	20	7	19
1990-91	27	18	21
1991-92	11	5	13
TOTAL	192	124	138

Actualment, amb l'aplicació de la LOGSE (Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu) i de la LRU (Llei Orgànica de Reforma Universitària), les universitats han elaborat els nous plans d'estudis conduents a la Diplomatura del Títol de Mestre, amb set especialitats: Educació Infantil, Educació Primària, Llengua Estrangera, Educació Física, Educació Musical, Educació Especial i Audició i Llenguatge (Reial Decret 1.440/1991 de 30 d'agost BOE 11-10-1991).

D'acord amb les directrius donades pel Consejo de Universidades (Ministeri d'Educació i Ciència), les matèries que han de configurar els nous plans d'estudis es classifiquen en: matèries troncales, matèries obligatòries de la Universitat, matèries optatives i crèdits de lliure configuració.

Els mestres especialistes en Educació Primària, Llengua Estrangera, Educació Física i Educació Musical, poden impartir classes en l'Ensenyament Primari.

Els alumnes que hagin cursat Educació Infantil, solament poden impartir classes de 0 a 6 anys, i els d'Educació Especial i Audició i Llenguatge, solament la seva especialitat.

Les matèries troncal·s fixades pel Consejo de Universidades corresponents a l'àrea de Ciències Socials són les següents segons les especialitats:

Educació Infantil: *Coneixement del medi natural, social i cultural* (6 crèdits).

Educació Primària: *Ciències Socials i la seva Didàctica* (8 crèdits).

Llengua Estrangera, Educació Física, Educació Musical: *Coneixement del medi natural, social i cultural* (4 crèdits).

Aquest currículum pot completar-se segons l'oferta que faci cada universitat amb matèries obligatòries, optatives i de lliure configuració de l'àrea de Ciències Socials.

En aquest moment és important la tutorització dels alumnes, ja que si cada universitat no ha inclòs alguna matèria geogràfica dins de les matèries obligatòries que pot posar a l'hora de fer el pla d'estudis, el tutor podrà assessorar les matèries optatives i de lliure configuració que afavoreixin ampliar els coneixements geogràfics. Reforçar les matèries pròpies de les Ciències Socials, juntament amb les didàctiques específiques, serà un bon camí perquè els futurs mestres siguin capaços de formar els seus alumnes en el coneixement i el desenvolupament del nostre país.

Bibliografia

- BENEJAM, P. (1989), «Los contenidos de Ciencias Sociales. Reforma y Currículum». *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 168, pp. 44-48.
- CAPEL, H.; LUIS, A.; URTEAGA, L. (1984), «La Geografía ante la reforma educativa». *Geocrítica*. núm. 53, Universitat de Barcelona.
- COLL, C.; POZO, J.I.; SARABIA, B.; VALLS, E. (1992), *Los contenidos en la Reforma*. Madrid, Santillana, colec. Aula XXI, núm. 52.
- COMISSIÓ MIXTA MINISTERI D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA - GENERALITAT DE CATALUNYA (1978), *Programació de Llengua, de Didàctica de la Llengua i de Cultura Catalanes per als cursos de Reciclatge del Professorat d'Educació Preescolar i d'Educació General Bàsica*. Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- CONSEJO DE UNIVERSIDADES (1989), *Reforma de las Enseñanzas Universitarias. Título Diplomado en Educación Infantil y Primaria*. Madrid, MEC, Tomo I.
- CONSEJO DE UNIVERSIDADES (1990), *Reforma de las Enseñanzas Universitarias. Título Diplomado en Educación Infantil y Primaria*. Madrid, MEC, Tomo II.
- ESCOLES CATALANES DE MESTRES (1992), «Monogràfic Pla d'Estudis». *Interaula*, Vic, pp. 1-44.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1984), «Orientacions sobre els ensenyaments mínims. Cicle Superior». *Butlletí dels Mestres*. núm. 183, pp. 14-16.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1984), «Línies generals del programa experimental de Ciències Socials». *Butlletí dels Mestres*. núm. 189, pp. 28-31.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1988), *Marc referencials de programació Cicle 12-16. Desplegament curricular Ciències Socials*. Barcelona, Departament d'Ensenyament.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1989), *Disseny Curricular. Ensenyament Secundari Obligatori*. Barcelona, Departament d'Ensenyament.

- GENERALITAT DE CATALUNYA (1990), *Disseny Curricular. Ensenyament Primari*.
Barcelona, Departament d'Ensenyament.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1992), «Decret 94/1992 de 28 d'abril, *DOGC*. núm. 1.593, s'estableix l'ordenació curricular de l'educació infantil, pp. 2.733-2.739.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1992), «Decret 95/1992 de 28 d'abril, *DOGC*. núm. 1.593, s'estableix l'ordenació curricular de l'educació primària, pp. 2.740-2.756.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1992), «Decret 96/1992 de 28 d'abril, *DOGC*. núm. 1.593, s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, pp. 2.758-2.780.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1991), «Real Decreto 1.440/1.991 de 30 de agosto». *BOE*, 11-10-1991.
- POZO, J. I. (1992), «El aprendizaje y la Enseñanza de Hechos y Conceptos». *Los contenidos en la Reforma*. Madrid, Santillana, Colec. Aula XXI, núm. 52, pp. 20-80.